

Seminární práce, ZSV

# **Proč je většinový volební systém lepší**

Martin Pánek

# Obsah

<b>OBSAH</b> .....	<b>2</b>
<b>ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ</b> .....	<b>3</b>
<b>ÚVOD</b> .....	<b>4</b>
<b>1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY</b> .....	<b>5</b>
1.1 POMĚRNÝ SYSTÉM.....	5
1.2 VĚTŠINOVÝ SYSTÉM.....	5
1.3 POLOPOMĚRNÝ SYSTÉM.....	6
<b>2. VÝHODY SYSTÉMŮ</b> .....	<b>6</b>
2.1 POMĚRNÝ SYSTÉM.....	6
2.2 VĚTŠINOVÝ SYSTÉM.....	7
<b>3. NEVÝHODY SYSTÉMŮ</b> .....	<b>7</b>
3.1 POMĚRNÝ SYSTÉM.....	7
3.2 VĚTŠINOVÝ SYSTÉM.....	7
<b>4. ROZBOR PODSTATNÝCH VÝHOD A NEVÝHOD OBOU SYSTÉMŮ PRO ČESKOU REPUBLIKU</b> .....	<b>8</b>
<b>SROVNÁNÍ S BRITÁNIÍ</b> .....	<b>11</b>
<b>PŘÍLOHA: PŘEHLED METOD PŘEPOČÍTÁVÁNÍ HLASŮ U VOLEBNÍHO SYSTÉMU PROPORČNÍHO ZASTOUPENÍ</b> .....	<b>13</b>
METODY VOLEBNÍHO KVOCIENTU.....	13
<i>Hareova formule</i> $Q = H : M$ .....	13
<i>Hagenbach-Bischoffova formule</i> $Q = H : (M + 1)$ .....	13
<i>Formule Imperiali</i> $Q = H : (M + 2)$ .....	13
SYSTÉMY VOLEBNÍHO DĚLITELE .....	13
<i>d'Hondtův systém</i> — užívá řady čísel 1, 2, 3, ... ..	14
<i>Saint-Laguëův systém</i> — užívá řadu lichých čísel (1, 3, 5, ...) ..	14
<i>Imperialiho systém</i> — užívá k dělení řadu sudých čísel (2, 3, 4, ...).....	14
<b>ZÁVĚR</b> .....	<b>15</b>
<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY</b> .....	<b>16</b>

## Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem seminární práci dělal sám bez cizí pomoci a že jsem čerpal pouze z pramenů zde uvedených.

## Úvod

Zatímco se naše země chystá na červnové volby, poněkud — zdá se — utichla debata o změnách ústavy. Jednou z diskutovaných změn měla být i změna volebního systému z poměrného na většinový.

Cílem této práce je dokázat, že většinový volební systém je lepší a že je opředen velmi zavádějícími mýty.

# 1. Základní charakteristiky

## 1.1 Poměrný systém

Systém, který mandáty v rámci státu, resp. obvodu rozděluje v určitém poměru. Tento převod se děje pomocí různých volebních formulí a dělitelů. V poměrném systému neexistují žádné jednomandátové volební obvody.

systém využívá stranické kandidátní listiny = kandidátky

- *přísně vázaná kandidátka*
  - § volič hlasuje pro danou stranickou listinu jako celek, nemá možnost nijak upravovat nebo udělovat preferenční hlasy (např. Španělsko, Portugalsko)
- *vázané kandidátky s možností udělování preferenčních hlasů*
  - § buď jeden preferenční hlas (Nizozemí, Dánsko) nebo více (ČR, Řecko, Norsko)
- *volná listina*
  - § volič si kandidátku vytváří sám (uděluje preferenční hlasy pro kandidáty i z různých stran)
  - § maximální volnost — Švýcarsko (panašování) možnost dopisovat jména do kandidátky

(zdroj: Wikipedia, [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org))

## 1.2 Většinový systém

Systém „vítěz bere vše“. V rámci volebních obvodů vítěz získá všechny mandáty, které jsou obvodu přiděleny. Ve většině případů se jedná o jednomandátové volební obvody. Ve vícemandátovém pak vítězí počet různý počet nejúspěšnějších kandidátů.

většinový systém může být:

### 1. jednokolový:

- jednomandátový volební obvod
  - § kandiduje větší počet kandidátů za různé strany či nezávislí
  - § volba probíhá pouze v 1 kole
  - § vítězí kandidát, který dosáhl nejvyššího počtu hlasů ze všech (ne nutně nadpoloviční počet)
- vícemandátový volební obvod (např. Velká Británie — dolní komora)
  - § v podstatě stejný jako jednomandátový
  - § v jednom volebním okrsku získá mandát více kandidátů

### 2. dvoukolový:

- na rozdíl od jednokolového většinového systému volba probíhá ve dvou kolech
- 1. kolo stejně probíhá jako v jednokolovém většinovém systému - jednomandátový obvod, v něm větší počet kandidátů, pro získání mandátu je nutný nadpoloviční počet hlasů, pokud žádný kandidát nezíská nadpoloviční většinu hlasů, následuje druhé kolo
- 2. kolo - různé modely:
  - § do 2. kola postoupí 2 nejlepší kandidáti

- § postupují všichni kandidáti, kteří dosáhli určitý stanovený počet hlasů (minimálně 2 kandidáti)
- § tento systém de facto popírá smysl většinového systému

### **rozdíl mezi jednokolovým a dvoukolovým systémem strategie voličů:**

- **jednokolový** - tlačí voliče ke strategickému hlasování (aby jeho hlas nepropadl)
- **dvoukolový** - strategické chování až ve 2. kole - při první volbě může volič střítet zcela naslepo, ve 2. kole pak volí toho nejpříjemnějšího kandidáta

### **strategie politických stran:**

- před 2. kolem je nutné vyjednávat
- trestá antisystémové strany (často „všichni vs. extrémistická strana“)
- vede ke zklidňování politiky, trestá ideologickou politiku, odměňuje pragmatismus

(zdroj: Wikipedia, [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org))

Nejpodstatnější rozdíl, který Wikipedia z neznámého důvodu vůbec neuvádí, je však následující: Zatímco jednokolový systém je stejně jako poměrný založen na principu pozitivní volby, je dvoukolový, zejména při postupu pouze dvou nejlepších kandidátů, založen na principu negativní volby. Ve dvoukolovém systému se často stává, že ve druhém kole nezvítězí vítěz prvního kola, přestože mohl mít teoreticky téměř 50% hlasů. Osobně pokládám takovýto systém nejhorší (z trojice poměrný, většinový jednokolový, většinový dvoukolový). Myslím, že není spravedlivý, protože negativní volba, jak už bylo řečeno, často přináší vítězství kandidátovi s původně menší podporou.

## **1.3 Polopoměrný systém**

Hybridní systémy, ve kterých je definičně sporné, zda se jedná spíše o poměrný nebo spíše o většinový systém. Volič může mít dva hlasy, jeden pro většinový a jeden pro poměrný systém apod. Dále se budu zabývat pouze většinovým a poměrným systémem.

# **2. Výhody systémů**

## **2.1 Poměrný systém**

1. nedeformuje názor občanů vyslovený ve volbách — více odpovídá názorové struktuře voličů
2. zajišťuje zastoupení menšin
3. větší kontrola strany nad poslancem
4. menší psychologický tlak na voliče
5. méně propadlých hlasů
6. včas zachytí vzrůst extrémních nálad ve společnosti

(zdroj: Wikipedia, [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org), upraveno)

## 2.2 Většinový systém

1. zmenšuje počet stran, což vede ke snazší orientaci voliče
2. pomáhá utvoření bipartismu (tj. dvoustranickému modelu) + bipolaritě
3. napomáhá k utvoření většinové, akceschopné, stabilní vlády
4. vede k politice reálných slibů, vítězná strana nedělá kompromisy
5. stabilní, jasně viditelná opozice („stínová vláda“)
6. pravidelná alternace
7. personalizace volby (kvalitní osobnosti)
8. pevná vazba poslance na daný obvod
9. větší volnost poslance
10. jednoduchost
11. vylikvidování extrémistických stran

(zdroj: Wikipedia, [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org), upraveno)

## 3. Nevýhody systémů

### 3.1 Poměrný systém

1. složitost (veřejnost nerozumí přepočtu hlasů na mandáty, viz přílohu *Přehled metod přepočítávání hlasů u volebního systému proporčního zastoupení*)
2. podporuje vícestranický systém
3. vede k utváření koaličních vlád — ty navíc vyžadují dlouhá povolební vyjednávání
4. snižuje efektivitu vlád a jejich odpovědnost
5. nevede k politice reálných slibů
6. brání pravidelné alternaci
7. někdy lze těžce rozlišit opozici
8. nezáleží na osobní kvalitě kandidáta, ale na jeho stranické příslušnosti
9. frakce většinou hlasují jednotně
10. neexistuje pevná vazba poslance na obvod

(zdroj: Wikipedia, [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org), upraveno)

### 3.2 Většinový systém

1. deformuje volební výsledky (poměr mandátů neodpovídá poměru hlasů)
2. znevýhodňuje menší strany — vylučuje 3. a další strany (pokud nejsou regionálně zakotvené)
3. vysoké procento „propadlých“ hlasů
4. necitlivost vůči výkyvům ve společnosti
5. větší psychologický tlak na voliče (aby jeho hlas „nepropadl“)
6. gerrymandering — manipulace s hranicemi volebních obvodů s cílem zvýhodnit kandidáta
7. teoreticky může vyhrát i strana s menším celostátním součtem hlasů
8. ignoruje vzrůst extrémních nálad ve společnosti — když se extrémny prosadí i v něm, je pozdě

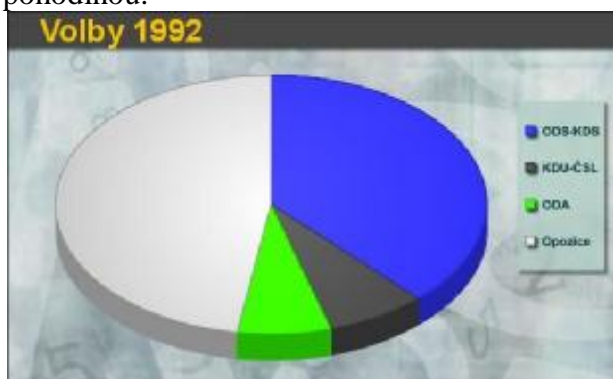
(zdroj: Wikipedia, [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org), upraveno)

## 4. Rozbor podstatných výhod a nevýhod obou systémů pro Českou republiku

*Poměrný systém nedeformuje názor občanů vyslovený ve volbách — více odpovídá názorové struktuře voličů.*

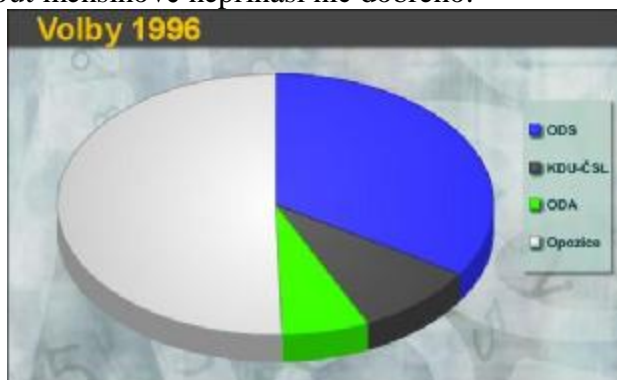
Zato však účinně blokuje sestavení silných vlád. Ve volbách v roce 1990, v situaci po sametové revoluci, získalo Občanské fórum téměř dvoutřetinovou většinu. Nejednalo se o typické volby ani o typickou parlamentní frakci. Typické volby to nebyly z důvodu malého počtu stran a z důvodu změny režimu. Typická strana to nebyla proto, že jejím jediným společným znakem byl nekomunismus. Občanské fórum se postupně rozpadlo na celé současné politické spektrum (od socialistů po konzervativce).

Ve volbách v roce 1992, to už po rozpadu OF, byla utvořena pravo-středová koaliční většina 105:95 se zastoupením stran ODS-KDS, KDU-ČSL, ODA. Převaha deseti hlasů se dá nazvat docela pohodlnou.



	1992
ODS-KDS	76
KDU-ČSL	15
ODA	14
Opozice	95
Poměr-vítěz	38%
Poměr-vláda	53%

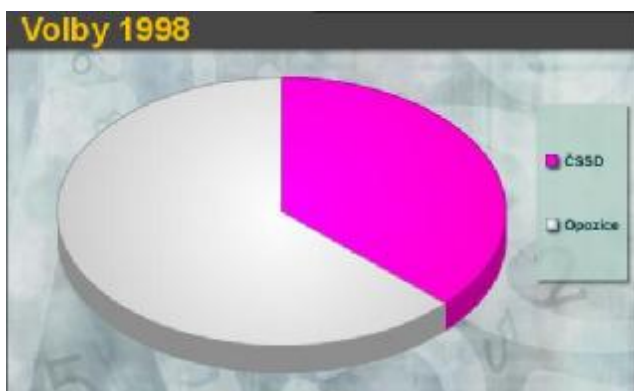
Ve volbách v roce 1996 získaly 40 mandátů dvě extrémistické strany (KSČM a SPR-RSČ). Ostatní strany získaly taková množství hlasů, že (s výjimkou velké koalice) nebylo možno sestavit většinovou vládu. Byla proto sestavena menšinová vláda s poměrem hlasů 99:101. Vládnout menšinově nepřináší nic dobrého.



	1996
ODS	68
KDU-ČSL	18
ODA	13
Opozice	101
Poměr-vítěz	34%
Poměr-vláda	49,5%

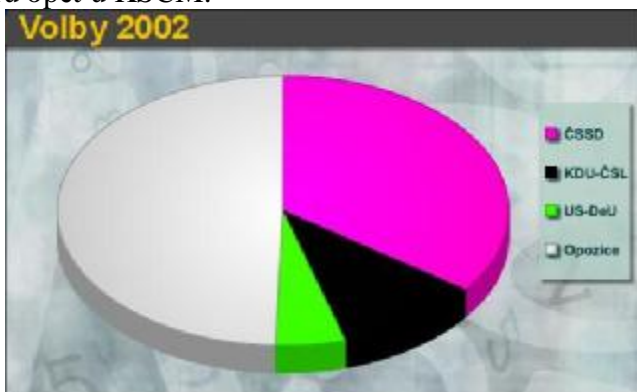
Po volbách 1998 připadala algebraicky v úvahu pravo-středová vláda, tentokrát dokonce s většinou 102:98. Ale protože US vznikla odštěpením z ODS, nepřipadalo něco takového v úvahu. Proto na základě smluvně založené tolerance největší opoziční strany vznikla menšinová nekoaliční vláda s poměrem hlasů 74:126, která se výrazně opírala o extrémistickou KSČM (se kterou měla dohromady 98 hlasů).





	1998
ČSSD	74
Opozice	126
Poměr-vítěz	37%
Poměr-vláda	37%

Po prozatím posledních volbách v roce 2002 vznikla levo-pravá většinová vláda s poměrem hlasů 101:99 a zastoupením stran ČSSD, KDU-ČSL, US-DeU. Jinému složení vládní koalice zabránila extrémistická KSČM, která získala 41 mandátů a stala se třetí nejsilnější parlamentní frakcí. Vzhledem k programovému antagonismu hledá nejsilnější vládní strana podporu opět u KSČM.



	2002
ČSSD	70
KDU-ČSL	21
US-DeU	10
Opozice	99
Poměr-vítěz	35%
Poměr-vláda	50,5%

Poměrný volební systém tedy přinesl posilování extrémistické strany, opírání vládnutí o její hlasy, což ve svém důsledku přispělo k její stále větší a větší toleranci. Dále přinesl nemožnost sestavení stabilních vlád a v neposlední řadě dal velkou váhu stranám, které ve volbách nevyhrály, v posledním případě dokonce jednotlivým poslancům. KDU-ČSL, jejíž volební výsledek 21 hlasů je výrazně minoritní oproti 70, které získala ČSSD, má mnohem větší politickou moc, než by odpovídalo jejímu volebnímu výsledku. Jednotliví poslanci (viz Kotta, Bielese, Hojdara, Marvanovou apod.) pak mohou vládu vydírat, anebo může vláda vynucovat přísnou disciplínu.

*Většinový systém deformuje volební výsledky (poměr mandátů neodpovídá poměru hlasů)*

Na druhou stranu vznikne stabilní vláda (viz přílohu *Britské volby 1983-2005*) a nedochází k jevům popsaným výše. Vzhledem k jasné vládní většině není na poslance vyvíjen takový nátlak, poslanci nemohou vládu vydírat a vláda se nezmitá každých šest měsíců v krizi. V žádném případě nemá důvod bratříčkovat se s extrémisty.

*Znevýhodňuje menší strany — vylučuje 3. a další strany (pokud nejsou regionálně zakotvené)*

V případě naší KDU-ČSL, která se většinového volebního systému bojí jako čert kříže, by vzhledem k její regionální vyhraněnosti mohlo dojít k pravému opaku, totiž že by její frakce v parlamentu posílila.

Odhlédněme ale od regionální vyhraněnosti. Tato tzv. nevýhoda je dokola omílaným mýtem. Pravdou je, že malým stranám přiděluje většinový volební systém jejich opravdovou politickou sílu, pokud mají sílu dostat se do parlamentu jako samostatná frakce. Pokud se do parlamentu nedostane jako samostatná frakce, integruje se tento názorový proud do strany

s parlamentárním zastoupením a založí vlastní platformu a následně se opět dostane do parlamentu. Celé to vede k reálné síle politických subjektů a k větší čitelnosti pro voliče.

*Vylikvidování extrémistických směrů ve většinovém volebním systému*

Hlas extrémistické straně dává volič, který je znechucen politickou situací. Čím méně lidí bylo dle průzkumů veřejného mínění spokojeno s politickou situací, tím více mandátů ve volbách do PSP ČR získala KSČM,

Rok voleb	1996	1998	2002
Mandáty KSČM	22	24	41

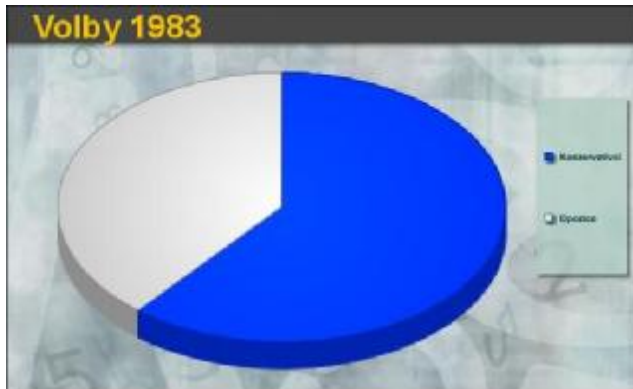
ale ve volbách do Senátu pokaždé propadla. Voličů extrémistů nebývá relativní většina (důležitá pro jednokolový systém). Nadpoloviční většinu (důležitá pro dvoukolový systém) pak mají jejich hlasy skutečně pouze výjimečně.

Rok voleb	1996	1998	2000	2002	2004
Mandáty KSČM	2	2	0	1	1

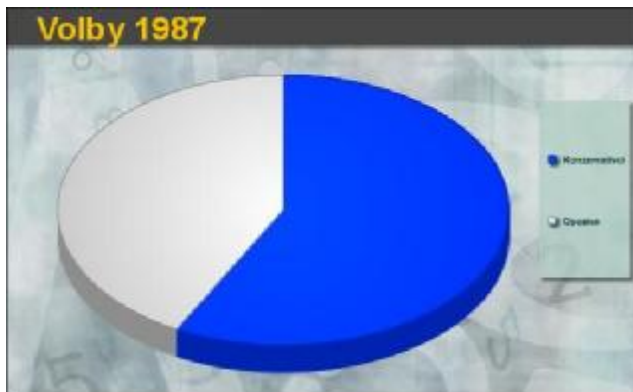
## Srovnání s Británií

Srovnáme zastoupení našich vlád a vítězných stran se situací ve Velké Británii. Podíval jsem se na soubor voleb od roku 1983. Od tohoto roku ze dvou důvodů. Jednak jsem nechtěl zasahovat hluboko do historie a jednak se tyto volby konaly poté, co byly ve Velké Británii změněny hranice volebních obvodů.

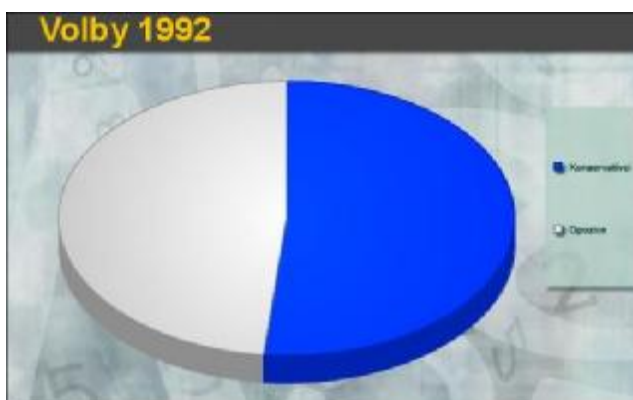
Od roku 1983 do roku 2005 se v Británii konalo šestero voleb. Třikrát vyhráli Konzervativci, třikrát vyhrála Labouristická strana.



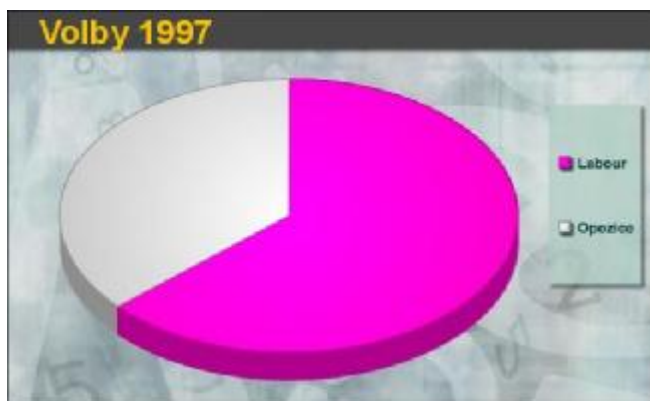
**1983, vítěz: Konzervativci**  
zisk mandátů vítěze: 397  
zisk mandátů opozice: 253  
poměr vítěz-opozice: 61,08%



**1987, vítěz: Konzervativci**  
zisk mandátů vítěze: 376  
zisk mandátů opozice: 274  
poměr vítěz-opozice: 57,85%

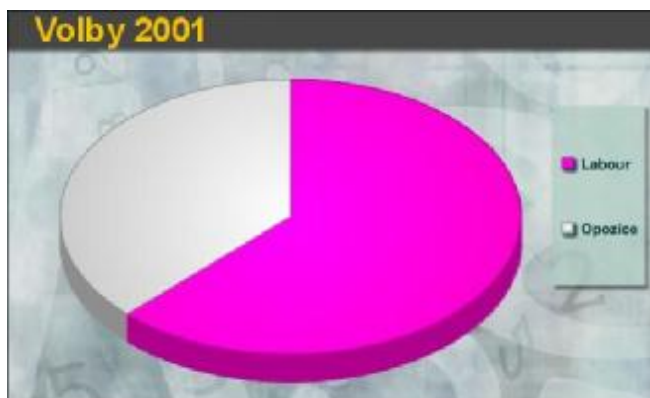


**1992, vítěz: Konzervativci**  
zisk mandátů vítěze: 336  
zisk mandátů opozice: 315  
poměr vítěz-opozice: 51,61%



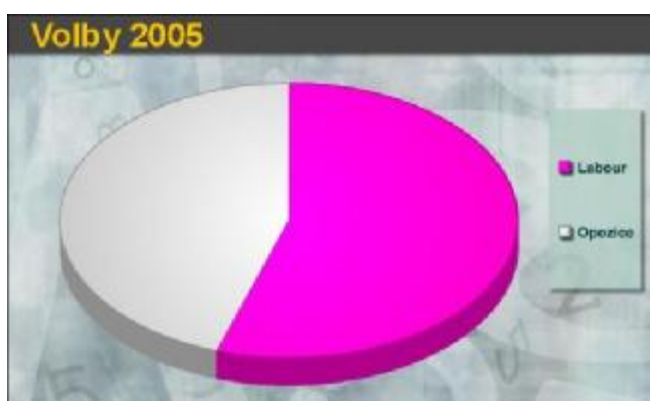
**1997, vítěz: Labour**

zisk mandátů vítěze: 418  
 zisk mandátů opozice: 241  
 poměr vítěz-opozice: 63,43%



**2001, vítěz: Labour**

zisk mandátů vítěze: 412  
 zisk mandátů opozice: 247  
 poměr vítěz-opozice: 62,52%



**2005, vítěz: Labour**

zisk mandátů vítěze: 356  
 zisk mandátů opozice: 290  
 poměr vítěz-opozice: 55,11%

(zdroj: *United Kingdom Election Results*, [www.election.demon.co.uk](http://www.election.demon.co.uk) + *Wikipedia*, [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org))

Nejlépe to shrnul Václav Klaus v jedné odpovědi v rozhovoru pro *Večerník Praha*, 10.6.2002:

V jednom internetovém on-line rozhovoru jsem dostal otázku, zda si dovedu představit, že by Margaret (rozumí se Thatcherová) udělala koalici s Tonym (Blairem). Na to jednoduchá odpověď. V nejstarší demokracii světa, ve Velké Británii, slovo koalice neznají, protože mají většinový systém. Tam je volební systém jasný a díky tomu je i jasná zodpovědnost člověka, politické strany, vlády. Kdo vyhrál, předvádí čtyři roky, co umí, a voliči mu to pak spočítají. U nás je odpovědnost rozbředlá, rozmazaná, zamlžená. Takže nový volební zákon - určitě ano.

zdroj: [www.klaus.cz](http://www.klaus.cz)

## Příloha: Přehled metod přepočítávání hlasů u volebního systému proporčního zastoupení

V zásadě je možné rozlišit dvě skupiny těchto metod:

1. metody volebního kvocientu
2. systémy volebního dělitele

### **Metody volebního kvocientu**

Tato skupina je charakteristická tím, že v prvním přepočtu zpravidla nerozdělí všechny mandáty. Ty je pak potřeba rozdělit na základě zbylých hlasů v tomtéž obvodu, nebo převést do druhého skrutinia. Při přepočtech se pracuje s celkovým počtem odevzdaných hlasů (H) a počtem mandátů, které se mají rozdělit (M). Tím se zjistí, kolik hlasů připadá na jeden mandát. Tento výsledek se označuje jako kvocient, neboli volební číslo (Q). Rozdělování mandátů v praxi pak vypadá tak, že strana obdrží tolik mandátů, kolikrát se volební kvocient vejde do počtu hlasů, které získala.

#### **Hareova formule $Q = H : M$**

- jedná se o nejjednodušší metodu, která však má nedostatek v tom, že nerozdělí všechny mandáty a produkuje velké zbytky hlasů.

#### **Hagenbach-Bischoffova formule $Q = H : (M + 1)$**

- jedná se vlastně o modifikaci Hareovy formule. Vychází z fikce, jako by přidělovala o jeden mandát více. Tím se sníží velikost kvocientu, což umožní přidělit větší počet mandátů a sníží se tedy počet zbytkových hlasů. Nejčastěji se této metody užívá tam, kde probíhá rozdělování mezi velké množství stran.

#### **Formule Imperiali $Q = H : (M + 2)$**

- tento systém ještě umocní efekt předchozí metody

Všechny tyto metody volebního kvocientu vyžadují následnou proceduru, která přerozdělí zbývající hlasy. Opět existuje několik způsobů tohoto přerozdělení:

- metoda největšího absolutního zbytku – zbylé mandáty připadnou té straně, která má v daném obvodu největší počet nevyužitých hlasů. Tento systém pak napomáhá nejvíce malým stranám, zejména v menších obvodech.
- metoda největšího průměru – zbylé mandáty získá strana, která v daném obvodu vykáže největší průměr hlasů připadajících na jeden mandát. Tento systém je více proporční a zvýhodní tedy především velké a silné strany v daném obvodu.

### **Systémy volebního dělitele**

Někdy se označují také jako systémy největšího průměru, které beze zbytku odstraňují problémy s nepřidělenými mandáty. Mandáty jsou postupně přidělovány jednotlivým stranám podle průměrů hlasů aktuálně vykázaných na jeden získaný mandát. V praxi je tedy počet hlasů každé strany vydělen řadou čísel. Tím se vypočítá, jaký byl průměrný počet hlasů na mandát ve chvíli, kdy strana získala první, druhý, třetí ... mandát. Mezi všemi takto vypočtenými výsledky se mandáty postupně přidělují podle velikosti od největšího tak dlouho, dokud není přidělen předepsaný počet mandátů.

### **d'Hondtův systém — užívá řady čísel 1, 2, 3,...**

- obecně platí, že v případě malých obvodů výrazně zvýhodňuje větší strany

### **Saint-Laguëův systém — užívá řadu lichých čísel (1, 3, 5,...)**

- tento systém více zaručí vyrovnanost mezi malými a velkými stranami . V případě malých obvodů dokonce zvýhodní menší nebo středně velké strany

### **Imperialiho systém — užívá k dělení řadu sudých čísel (2, 3, 4,...)**

- tento systém výrazně zvýhodní velké strany

*(citováno z Volební systémy ve vybraných zemích Evropy, Parlamentní institut, Informační studie č. 1.125, únor 2000)*

## Závěr

Touto seminární prací jsem chtěl dokázat, že většinový volební systém je pro Česko lepší než současný poměrný a to hlavně z toho důvodu, že vítězi voleb dává prostor, aby po čtyři roky poměrně nerušeně vládl. To ostatně ukazují grafy několika posledních britských voleb, obzvláště ve srovnání s grafy českých voleb.

Zároveň se mi snad povedlo i vyvrácení některých mýtů, které kolem většinového systému panují.

Většinový systém je též lepší v mnoha jiných ohledech. Na zpracování těchto ostatních témat jsem již bohužel neměl dostatek času.

## Seznam použité literatury

Wikipedia, [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org)

ČSÚ, [www.czso.cz](http://www.czso.cz)

[www.volby.cz](http://www.volby.cz)

[www.klaus.cz](http://www.klaus.cz)

[www.election.demon.co.uk](http://www.election.demon.co.uk)

Volební systémy ve vybraných zemích Evropy, Parlamentní institut, Informační studie č.  
1.125, únor 2000